

مروری بر سازمان های بین المللی حیات وحش و جایگاه ایران

مهندس ابوالقاسم خالقی زاده *

دکتر بهروز بهروزی رآد **

چکیده

در این بررسی ۳۶ سازمان بین المللی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در مورد حیات وحش فعالیت دارند، مورد بررسی قرار گرفته است. از کل این سازمان ها، تعداد ۱۰ سازمان، دولتی و ۲۶ سازمان، غیردولتی بودند. سابقه تأسیس آنها بین ۱۰ تا ۱۰۰ و تعداد اعضا، بین ۱۹ تا ۱۵۷ کشور بودند. این سازمان ها تحت ۱۴ عنوان سازمانی تفکیک شده اند که عبارتند از: اتحادیه، انجمن، باشگاه، برنامه، بنیاد، جامعه، سازمان، سرویس، شورا، صندوق، کمیسیون، کنوانسیون، مرکز و مؤسسه. در تقسیم بندی فعالیت سازمان ها، ۴ گروه تشخیص داده شد:

۱. در مورد حیات وحش (۱۷ سازمان)
 ۲. در مورد زیستگاه های حیات وحش (۶ سازمان)
 ۳. پشتیبانی اطلاعاتی (۵ سازمان)
 ۴. فعالیت های اجتماعی (۹ سازمان).
- کشور جمهوری اسلامی ایران در ۸ سازمان دولتی و فقط در ۴ سازمان غیردولتی عضو می باشد که در مجموع در ۱۲ سازمان بین المللی حیات وحش، دارای عضویت می باشد.

کلید واژه

سازمان، بین المللی، حیات وحش.

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۲/۴/۲

تاریخ دریافت: ۱۳۸۱/۱۰/۳

* پژوهنده بخش تحقیقات جانورشناسی کشاورزی، موسسه تحقیقات آفات و بیماری های گیاهی.

** استادیار گروه محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی نور، دانشگاه تربیت مدرس.

سرآغاز

سازمان ملل متحد، اولین سازمان بین المللی محسوب می شود (Bennet, 1991). در قرن بیستم پس از درک اهمیت موضوعات مهمی مانند پراکندگی، مهاجرت، جمعیت، حفاظت و مدیریت حیات وحش، سازمان های گوناگون دولتی، غیردولتی، بزرگ و کوچک و بتدریج کنوانسیون ها، بنیادها، انجمن ها، باشگاهها، مؤسسات و ... یکی پس از دیگری در مورد حیات وحش پدید آمدند. جدیدترین سازمان ایجادشده، کنوانسیون تنوع زیستی بود که در کنفرانس سران زمین (۱۹۹۲) در عرض ده روز (۵ تا ۱۴ ژوئن)، ۱۵۷ کشور به این کنوانسیون ملحق شدهاند (UNEP, 1992) و این خود دلیلی است بر نیاز جامعه امروز جهانی به گسترش همکاری ها در موضوع حفاظت از حیات وحش. هزینه زیادی که ایران به علت عضویت در برخی از سازمان ها سالانه متقبل می شود و آثار نامشهود این عضویت ها در کشور بررسی بیشتر فعالیت این سازمان ها برای اعتلای هر چه بیشتر موضوع حفاظت حیات وحش در ایران کاملاً ضروری به نظر می رسد.

روش بررسی

این مقاله فقط سازمان های بین المللی را مورد بررسی قرار داده که تمام یا بخشی از فعالیت آنها به طور مستقیم یا غیرمستقیم در زمینه حیات وحش می باشد و منظور از حیات وحش نیز مهره داران بجز رده ماهی هاست. مطالب و آمارها با مراجعه به سازمانها، ادارات و بررسی در کتابخانه های متعدد و مکاتبه با ارگانهای بین المللی تهیه شده است. بررسی ها شامل آرم و عنوان سازمانی (بخشی، ۱۳۷۴)، دولتی یا غیردولتی بودن (Bennett, 1991)، سابقه تأسیس، تعداد کشورهای عضو، نوع فعالیت و وضعیت ایران در این سازمان ها می باشد.

برای آشنایی بیشتر در مورد جزئیات ویژگی های سازمان های بین المللی حیات وحش، می توان به سایت های اینترنتی هر یک از آنها (جدول شماره ۱) و مراجع دیگر از قبیل خالقی زاده (۱۳۷۸)، مجنونیان (۱۳۷۸)، دفتر حقوقی و امور مجلس سازمان حفاظت محیط زیست (۱۳۷۶)، وزارت امور خارجه (۱۳۶۲) مراجعه کرد.

نتایج

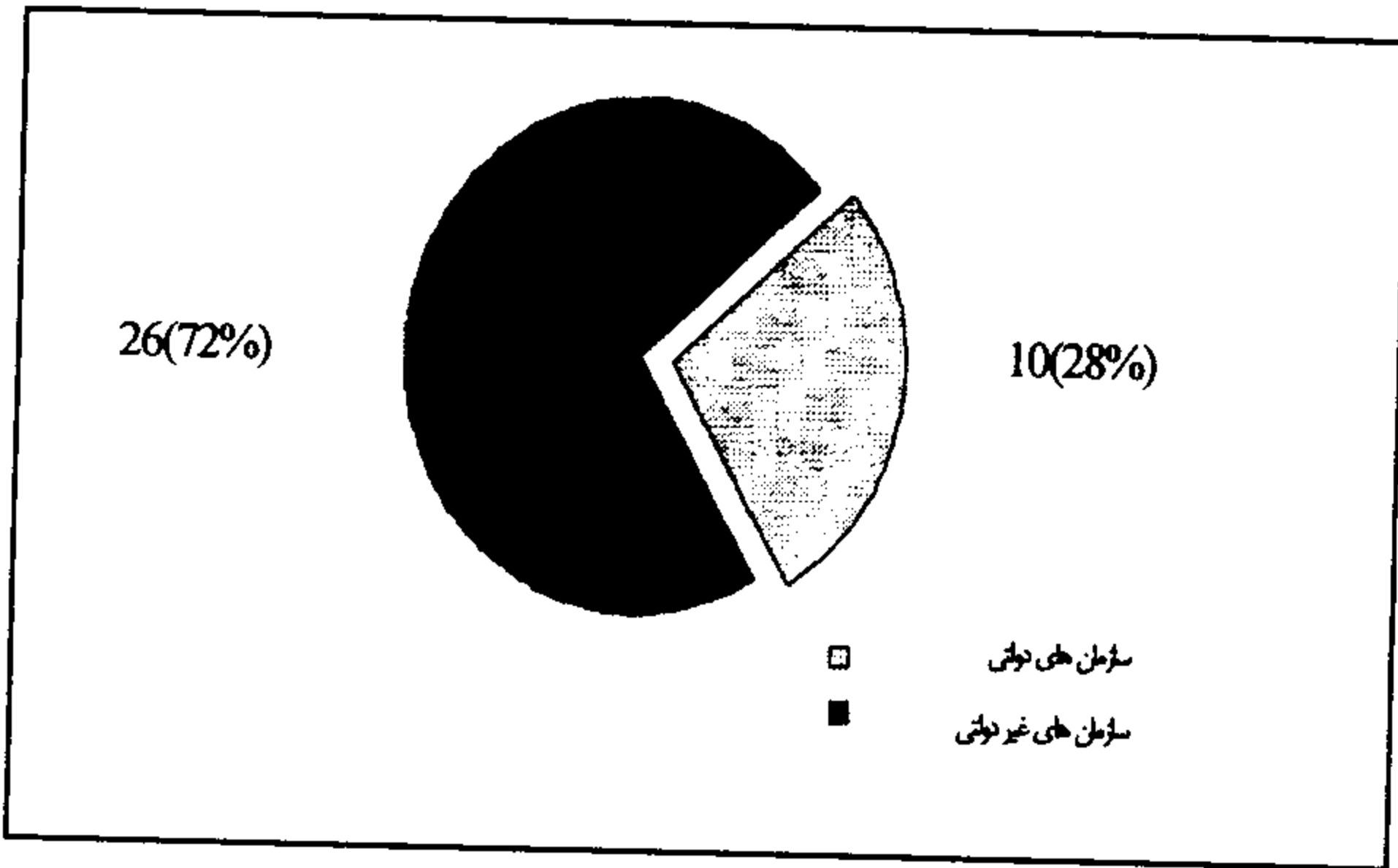
امروزه در ارتباط با مسئله حیات وحش ۳۶ سازمان بین المللی به طور مستقیم و غیرمستقیم مشغول فعالیت اند که مشخصات آنها به

تفکیک عنوان سازمانی و به ترتیب حروف الفبا (اتحادیه، انجمن، باشگاه، برنامه، بنیاد و ...) در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

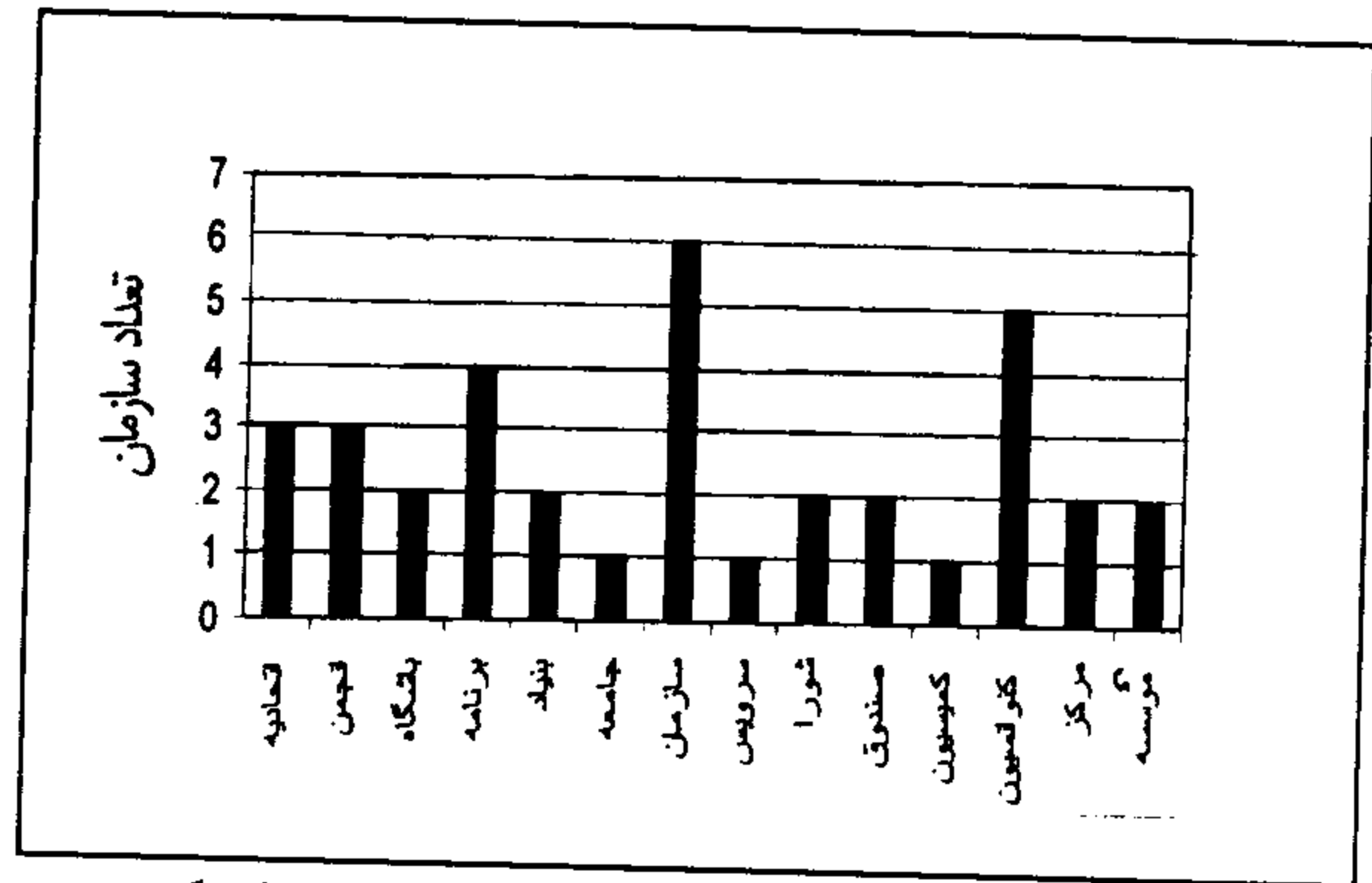
در بین این سازمان ها، از سازمان های یونسکو، یونپ و آی.یوسی.ان. به واسطه فعالیت گسترده (حتی حمایت از چندین سازمان دولتی و غیردولتی)، به تعبیری می توان به عنوان سازمان های مادر قلمداد کرد زیرا فعالیت های آنها گسترده است و خود یاریگر چندین سازمان دولتی و غیردولتی می باشند. سازمان بین المللی پرندگان، سازمان بین المللی تالابها و صندوق جهانی حمایت از طبیعت، نیز تا حدودی از این خاصیت برخوردارند. سازمان گسترده یونسکو که سازمان علمی، آموزشی و فرهنگی ملل متحد است، مرکز میراث جهانی، شورای بین المللی موزه ها و برنامه انسان و زیستکره (ذخیره گاههای بیوسفر) را تحت پوشش قرار می دهد، برنامه محیط زیست ملل متحد به سه کنوانسیون تنوع زیستی، گونه های مهاجر و منع تجارت گونه ها کمک می کند و اتحادیه جهانی حفاظت نیز (بزرگترین سازمان غیردولتی جهان در زمینه حفاظت از طبیعت و منابع) با کمیسیون های تخصصی، گروههای تخصصی و متخصصان ویژه خود، در خدمت حفاظت میراث عظیم و جهانی حیات وحش هستند.

۱- عنوان سازمانی و سیستم مدیریتی

با توجه به مطالب ارائه شده، می توان ۳۶ سازمان مرتبط با حیات وحش را در ۱۴ عنوان سازمانی خاص (اتحادیه، انجمن، باشگاه، برنامه، بنیاد، جامعه، سازمان، سرویس، شورا، صندوق، کمیسیون، کنوانسیون، مرکز، مؤسسه) دسته بندی کرد (نمودار شماره ۱) که تفاوت اصلی آنها در ساختار اداری، نوع ارتباطات، سیستم مدیریتی، دولتی یا غیردولتی بودن، نحوه تأمین هزینه و ضمانت اجرایی آنها می باشد. نمودار شماره (۲) تعداد و درصد سازمان های دولتی و غیردولتی را نشان می دهد. در بین این سازمان ها، کمیسیون بقای گونه ها وابسته به اتحادیه جهانی حفاظت، سازمان بین المللی پرندگان و سازمان بین المللی تالاب ها، هر یک دارای گروههای تخصصی زیادی از پرندگان است و با متخصصان بیشماری از سراسر دنیا مرتبط اند.

نمودار شماره (۲): درصد سازمانهای دولتی نسبت به غیردولتی در ارتباط با حیات وحش

نمودار شماره (۱): تعداد سازمانهای دارای عناوین مشترک در ارتباط با حیات وحش

جدول شماره (۱): خلاصه اطلاعات در مورد سازمان های بین المللی حیات وحش به ترتیب عنوان سازمانی

ردیف	نام سازمان	آرم سازمانی یا زمینه فعالیت	تاریخ تشکیل	تعداد کشور عضو	دولتی یا غیردولتی	نام انگلیسی و آدرس اینترنتی
Union						
۱- اتحادیه						
۱	اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت		۱۹۴۸	۱۳۸	غیردولتی	The World Conservation Union (IUCN) www.iucn.org
	کمیسیون آموزش و ارتباطات		۱۹۴۸			Commission on Education and Communication (CEC)
	کمیسیون بقای گونه ها		۱۹۴۹			Species Survival Commission (SSC)
	کمیسیون مدیریت اکوسیستم ها		۱۹۵۴			Commission on Ecosystem Management (CEM)
	کمیسیون مناطق حفاظت شده		۱۹۵۸			World Commission on Protected Areas (WCPA)
	کمیسیون قوانین محیط زیستی		۱۹۶۳			Commission on Environmental Law (CEL)
	کمیسیون سیاستهای محیط زیستی، اقتصادی و اجتماعی		۱۹۶۹			Commission on Environmental, Economic and Social Policy (CEESP)
۲	اتحادیه بین المللی مدیران باغ وحش ها				غیردولتی	International Union of Directors of Zoological Gardens (IUDZG)
۳	اتحادیه بین المللی بیولوژیست های حیوانات شکاری				غیردولتی	International Union of Game Biologists (IUGB) www.bio.uminho.pt/iugb
Society & Association						
۲- انجمن						
۴	انجمن جهانی قرقاول				غیردولتی	World Pheasant Association www.pheasant.org.uk
۵	انجمن بین المللی موسسه های آبزبان و حیات وحش				غیردولتی	International Association of Fish and Wildlife Agencies

ادامه جدول شماره (۱): خلاصه اطلاعات در مورد سازمان های بین المللی حیات وحش به ترتیب عنوان سازمانی

ردیف	نام سازمان	آرم سازمانی یا زمینه فعالیت	تاریخ تشکیل	تعداد کشور عضو	دولتی یا غیردولتی	نام انگلیسی و آدرس اینترنتی
۶	انجمن جهانی حمایت از حیوانات	حمایت از حیوانات			غیردولتی	World Society for the Protection of Animals (WSPA) www.wspa.org.uk
۳- باشگاه						
۷	باشگاه بین المللی حفاظت از نهنگ ها	حفاظت از نهنگ ها			غیردولتی	International Leage for Protection of Cetaceans (ILPC)
۸	باشگاه بین المللی حفاظت از پریمات ها	حمایت از پریمات ها	۱۹۷۳		غیردولتی	International Primate Protection Leage www.ippl.org
۴- برنامه						
۹	برنامه بین المللی بیولوژیکی				دولتی	International Biologic Programme (IBP)
۱۰	برنامه حفاظت از فون و فلور قطبی	حفاظت از فون و فلور قطبی	۱۹۷۸		دولتی	Conservation for Arctic Fauna and Flora Programme (CAFF) www.caff.org
۱۱	برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد		۱۹۷۲		دولتی	United Nations Environment Programme (UNEP) www.unep.org
۱۲	برنامه انسان و زیستکره		۱۹۶۸		دولتی	Man & Biosphere Programme (MAB) www.unesco.org/mab
۵- بنیاد						
۱۳	بنیاد بین المللی درناها				غیردولتی	International Crane Foundation (ICF) www.savingcranes.org
۱۴	بنیاد بین المللی حفاظت از حیوانات شکاری	حفاظت از حیوانات شکاری			غیردولتی	Foundation International pour la Sauvegarde du Gibier (FISG)
۶- جامعه						
۱۵	جامعه بین المللی حفاظت از حیات وحش	حفاظت از حیات وحش	۱۹۷۱			Wildlife Preservation Trust International www.wpti.org
۷- سازمان						
۱۶	سازمان علمی، فرهنگی و آموزشی ملل متحد (یونسکو)				دولتی	UN Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) www.unesco.org
۱۷	سازمان بین المللی پرندگان		۱۹۲۲	۱۰۰	غیردولتی	Birdlife International www.birdlife.org.uk
۱۸	سازمان بین المللی تالاب ها		۱۹۲۵	۴۶	غیردولتی	Wetlands International www.wetlands.org

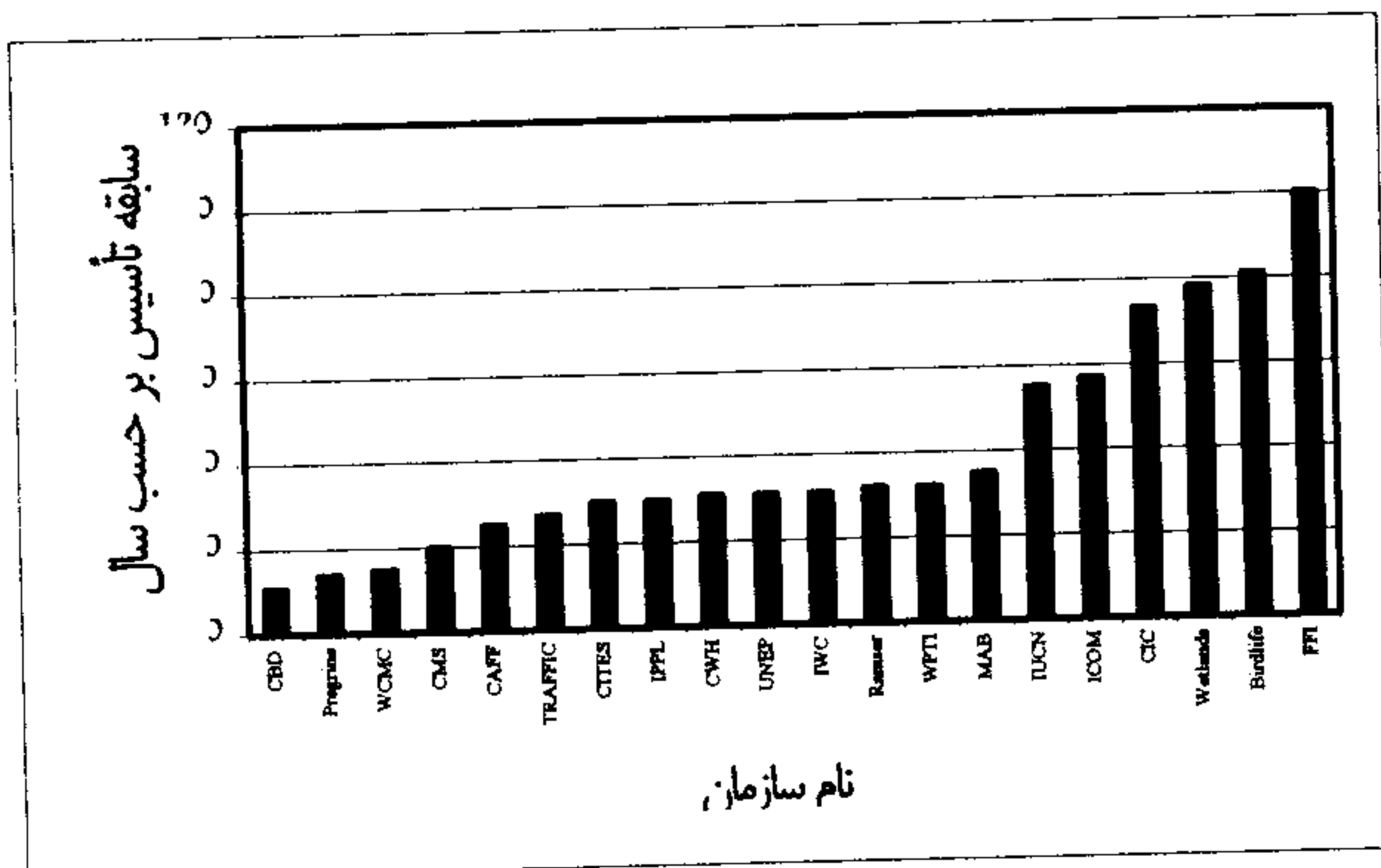
ادامه جدول شماره (۱): خلاصه اطلاعات در مورد سازمان های بین المللی حیات وحش به ترتیب عنوان سازمانی

ردیف	نام سازمان	آرم سازمانی یا زمینه فعالیت	تاریخ تشکیل	تعداد کشور عضو	دولتی یا غیردولتی	نام انگلیسی و آدرس اینترنتی
۱۹	سازمان بین المللی حفاظت				غیردولتی	Conservation International www.conservation.org
۲۰	سازمان بین المللی حفاظت طبیعت				غیردولتی	The Nature Conservancy www.nature.org
۲۱	سازمان بین المللی فون و فلور		۱۹۰۳		غیردولتی	Fauna and Flora International www.fauna-flora.org
Service						
۸- سرویس						
۲۲	سرویس بین المللی اطلاعات گونه ها				غیردولتی	International Species Information Service www.isis.org
Council						
۹- شورا						
۲۳	شورای بین المللی موزه ها		۱۹۴۶		غیردولتی	International Council of Museums (ICOM) www.icom.museum
۲۴	شورای بین المللی شکار و حفاظت از حیات وحش		۱۹۳۰		غیردولتی	Conseil International de la Chasse et de la Conservation du Gibier (CIC) www.cic-wildlife.org
Fund						
۱۰- صندوق						
۲۵	صندوق جهانی حفاظت از طبیعت		۱۹۶۱		غیردولتی	World Wide Fund for Nature (WWF) www.wwf.org
۲۶	صندوق بین المللی پرندگان صیاد		۱۹۸۹		غیردولتی	The Peregrine Fund, Inc. www.peregrinefund.org
Commission						
۱۱- کمیسیون						
۲۷	کمیسیون بین المللی صید نهنگ		۱۹۷۲		غیردولتی	International Whaling Commission (IWC)
Convention						
۱۲- کنوانسیون						
۲۸	کنوانسیون تنوع زیستی		۱۹۹۲	۱۵۷	دولتی	Convention on Biological Diversity (CBD) www.biodiv.org
۲۹	کنوانسیون حفاظت گونه های مهاجر (بن)		۱۹۸۳	۵۷	دولتی	Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (CMS) www.wcmc.org.uk/cms

ادامه جدول شماره (۱): خلاصه اطلاعات در مورد سازمان های بین المللی حیات وحش به ترتیب عنوان سازمانی

ردیف	نام سازمان	آرم سازمانی یا زمینه فعالیت	تاریخ تشکیل	تعداد کشور عضو	دولتی یا غیردولتی	نام انگلیسی و آدرس اینترنتی
۳۰	کنوانسیون تجارت گونه های در معرض خطر انقراض گیاهی و جانوری		۱۹۷۳	۱۴۴	دولتی	Convention on International Trade Endangered Species of Wild fauna flora (CITES) www.cites.org
۳۱	کنوانسیون تالاب ها (رامسر)		۱۹۷۱	۱۳۶	دولتی	Convention on Wetlands (Ramsar) www.ramsar.org
۳۲	کنوانسیون میراث جهانی		۱۹۷۲	۱۳۲	دولتی	Convention on World Heritage
۱۳- مرکز						
۳۳	مرکز پایش و حفاظت جهانی		۱۹۸۸		غیردولتی	World Conservation Monitoring Centre (WCMC) www.wcmc.org.uk
۳۴	مرکز بین المللی ثبت داده های تجارت گونه های گیاهی و جانوری (ترافیک)		۱۹۷۶	۱۹	غیردولتی	Trade Records Analysis of Fauna and flora in Commerce (TRAFFIC International) www.traffic.org
۱۴- مؤسسه						
۳۵	مؤسسه منابع جهان				غیردولتی	World Resources Institute www.wri.org
۳۶	مؤسسه دیده بان جهان				غیردولتی	Worldwatch Institute www.worldwatch.org

سیستم سازمانی و مدیریتی مناسب و میزان وابستگی کشورهای عضو در قبال همکاری های مشترک بیشتر می باشد. تعداد کشورهای عضو چند سازمان بررسی شده، بین ۱۹ تا ۱۵۷ کشور بود (نمودار شماره ۴).

نمودار شماره (۳): سابقه تأسیس سازمان های بین المللی در ارتباط با حیات وحش

۲- آرم سازمانی، سابقه تأسیس و تعداد کشورهای عضو

نشانه سازمانی، علامت، طرح، تصویر، نماد و کلمه ای است که به طور خلاصه اهداف و برنامه خاص یک سازمان را در ذهن متصور می سازد؛ به عنوان مثال نشانه سازمان هایی مانند M&B، CITES، نشان دهنده اسم آنها و نشانه سازمان هایی مانند CMS، CBD، WWF، CIC، ICF با علائم تصویری، بیانگر زمینه فعالیت این سازمان ها هستند (جدول شماره ۱). زمان تأسیس سازمان ها، نشانگر نیاز دوره زمانی خاص برای شروع به اقدامات گروهی و بین المللی، در مورد موضوعی خاص است که مورد توافق کشورهای با اهداف مشترک است. در این بررسی دامنه سابقه تأسیس سازمان ها بین ۱۰ تا ۱۰۰ سال بود (نمودار شماره ۳). چون معمولاً کشورها بر اساس نیاز و اجرای برنامه های سازمانی خاص، عضو هر یک از سازمان ها می گردند، تعداد کشورهای عضو نشانگر اهمیت موضوعی آن سازمان، گستردگی جغرافیایی موضوع،

- ۱۵. باشگاه بین المللی حمایت از پریمات ها
- ۱۶. شورای بین المللی حفاظت از شکار و حیوانات شکاری
- ۱۷. کمیسیون بقای گونه‌ها وابسته به IUCN

گروه ب- سازمانهای بین المللی در زمینه زیستگاههای حیات وحش

با توجه به اینکه تخریب زیستگاه، مهمترین عامل انقراض گونه‌ها می‌باشد، حفظ زیستگاهها نقش بارزی در بقای گونه‌ها دارند. در این ارتباط، ۶ سازمان زیر فعالیت دارند:

- ۱. برنامه حفاظت فون و فلور قطبی
- ۲. کنوانسیون تالاب ها (رامسر)
- ۳. کمیسیون مدیریت اکوسیستم ها، وابسته به اتحادیه IUCN
- ۴. کنوانسیون میراث جهانی
- ۵. کمیسیون مناطق حفاظت شده، وابسته به اتحادیه IUCN
- ۶. سازمان بین المللی تالاب ها
- ۷. برنامه انسان و زیستکره

گروه ج- سازمان های پشتیبانی اطلاعاتی برای حیات وحش

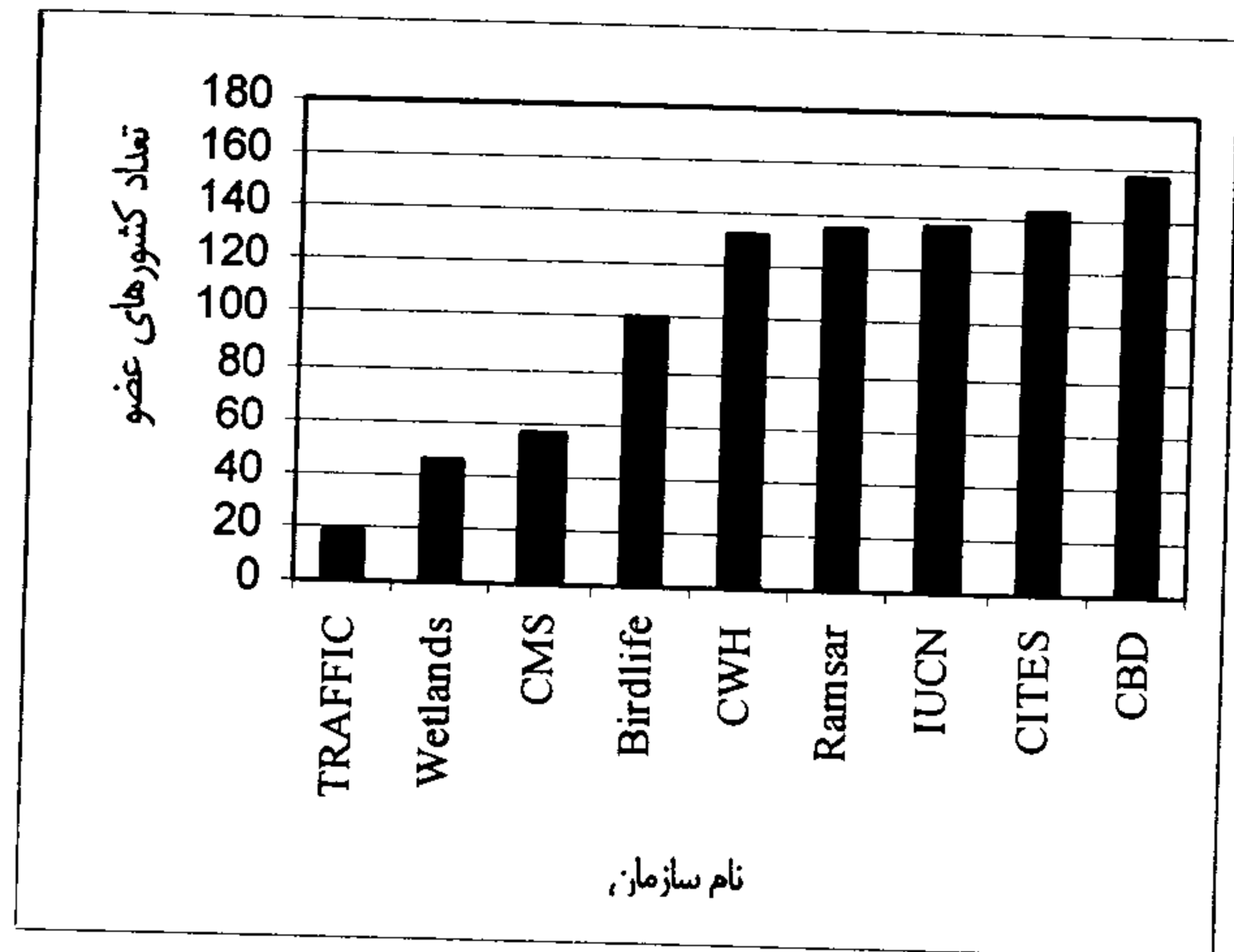
سازمان هایی که مراکز جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز در زمینه حیات وحش اند، ۵ سازمان زیر را شامل می‌شوند:

- ۱. سرویس اطلاعات گونه ها
- ۲. مرکز پایش جهانی حفاظت
- ۳. موسسه دیده‌بان جهان
- ۴. مرکز بین‌المللی ثبت داده‌های تجارت گونه‌های گیاهی و جانوری
- ۵. موسسه منابع جهان

گروه د- سازمان های اجتماعی در زمینه حیات وحش

حفظ حیات وحش به امور اجتماعی هم نیاز دارد که در این بخش به طور اخص ۱۱ سازمان زیر به صورت غیرمستقیم در مورد مسئله حیات وحش به فعالیت می‌پردازند:

- ۱. سازمان علمی، فرهنگی و آموزشی ملل متحد
- ۲. کمیسیون آموزش و ارتباطات وابسته به IUCN
- ۳. برنامه انسان و زیستکره

نمودار شماره (۴): تعداد کشورهای عضو در سازمان های بین المللی مرتبط با حیات وحش

۳- فعالیت موضوعی

به طور کلی سازمان های بین المللی فعال در زمینه حیات وحش را می‌توان در ۴ گروه (الف) حیات وحش، (ب) زیستگاهی، (ج) سازمان های پشتیبان اطلاعاتی و (د) سازمان های ملی اجتماعی، تقسیم کرد:

گروه الف- سازمان های بین المللی در زمینه حیات وحش

حفظ گونه‌های حیات وحش، تنوع و جمعیت مناسب آنها رکن کلیدی در میراث بالارزش کره زمین دارند. ۱۷ سازمان زیر بر حسب اهمیت گروهها، به مطالعات در مورد آنها می‌پردازند:

- ۱. بنیاد بین‌المللی درنا
- ۲. کنوانسیون تنوع زیستی
- ۳. بنیاد بین‌المللی حفاظت از حیوانات شکاری
- ۴. کنوانسیون گونه‌های مهاجر وحشی (بن)
- ۵. بنیاد حفاظت از پرندگان صیاد
- ۶. سازمان بین‌المللی پرندگان
- ۷. سازمان بین‌المللی فون و فلور
- ۸. کمیسیون بین‌المللی نهنگ ها
- ۹. برنامه حفاظت فون و فلور قطبی
- ۱۰. انجمن جهانی قرقاول
- ۱۱. برنامه بین‌المللی بیولوژیک
- ۱۲. جامعه بین‌المللی حفاظت از حیات وحش
- ۱۳. باشگاه بین‌المللی حمایت از نهنگ ها
- ۱۴. اتحادیه بین‌المللی بیولوژیست های پرندگان شکاری

مجنونیان، ۱۳۷۶)، معرفی انتشارات (IUCN, 1998) و سازمانهای غیردولتی به ارائه میزان هزینه‌های دریافتی و پرداختی (WCMC, 1997) می‌پردازند. برخی از سازمانها دارای کمیته‌ها، کمیسیونها و گروههای تخصصی اند (Birdlife International, 1997, IUCN, 1997, Wetlands International, 1998, ICOM, 1999). امروزه حدود ۸۰۰۰ متخصص با گروههای تخصصی آی.یو.سی.ان (کاشی، ۱۳۷۶) و تعداد زیادی نیز با سازمان بین‌المللی پرندگان و همچنین با کمیته تاریخ طبیعی شورای بین‌المللی موزه‌ها (ICOM, 1997)، همکاری می‌کنند. بنابر این پیشنهاد می‌شود که ایران در هر یک از سازمان های عضو، به طور خاص دارای حداقل یک نماینده علمی و متخصص باشد و برای ارتقای ایران در سطح بین‌المللی و معرفی هرچه بیشتر فعالیت های آن و دریافت اعتبارات در اجرای طرحهای مهم و ضروری در مسیر توسعه پایدار، تلاش نماید. همچنین متخصصانی که دارای سوابق علمی و پژوهشی در خور توجهی هستند، در گروههای تخصصی پرندگان، پستانداران، زیستگاهها و ... معرفی شوند تا بتدریج کشور جمهوری اسلامی ایران، به جایگاه حقیقی خود در این سازمان ها دست یابد.

کشور ایران در منطقه خاورمیانه دارای بیشترین تعداد تالاب (Rose, 1995) می باشد و سرشماری نیمه زمستانه پرندگان آبی از سال ۱۳۴۵ آغاز شده است (منصوری، ۱۳۶۱). بنابراین لازم بود که همانند کنوانسیون گونه‌های مهاجر وحشی که مقر آن در محل تأسیس آن (بن) قرار دارد، مقر کنوانسیون تالاب ها (رامسر) نیز در ایران قرار می‌گرفت و به عنوان مؤسس این کنوانسیون، حداقل باید در منطقه خاورمیانه نقش محوری را ایفا نماید. ایران در حال حاضر در کنوانسیون گونه‌های مهاجر، تنها با توافقنامه پرندگان آبی همکاری دارد. به علت تنوع غنی حیات وحش ایران که بخشی از آنها مهاجرند، پیشنهاد می‌شود که ایران به عضویت کنوانسیون گونه‌های مهاجر (بن) در آید. شایان ذکر است که ایران در کنوانسیون میراث جهانی هیچ جایگاه طبیعی ارائه نداده (وزارت امور خارجه، ۱۳۶۲) و لازم است در این زمینه تلاش بیشتری به عمل آید. گاهی تغییراتی نیز در ساختار مدیریتی سازمان ها همانند تغییر نام کنوانسیون تالاب ها (رامسر) و ترکیب ساختار سازمان بین‌المللی تالابها رخ می‌دهد (بهریزی‌راد، ۱۳۷۷) که باید مورد توجه قرار گیرد.

به نظر می‌رسد همان‌طور که توسعه رشته محیط زیست در ایران آثار علمی مطلوبی در مورد پرندشناسی داشته است (خالقی‌زاده، در حال

۴. کمیسیون قوانین محیط زیستی وابسته به IUCN
۵. شورای بین‌المللی موزه‌ها
۶. کمیسیون سیاست های محیط زیستی، اقتصادی و اجتماعی، IUCN در
۷. اتحادیه بین‌المللی مدیران باغ وحش ها
۸. انجمن بین المللی موسسه های حیات وحش و آبریان
۹. انجمن جهانی حمایت از حیوانات
۱۰. کنوانسیون بین‌المللی منع تجارت گونه‌های گیاهی و جانوری وحشی
۱۱. برنامه محیط زیست ملل متحد

۴- وضعیت ایران در سازمان های بین‌المللی

در مجموع از تعداد ۳۶ سازمان، ایران عضو ۱۲ سازمان بوده که شامل ۸ سازمان دولتی و ۴ سازمان غیردولتی می‌باشد. در اکثر آنها، سازمان حفاظت محیط زیست ایران به عنوان تنها متولی حفاظت از حیات وحش کشور، عضویت دارد. جدول شماره (۲) وضعیت گونه‌ها و جایگاههای تحت پوشش ایران را در سازمان های بین‌المللی حیات وحش نشان می‌دهد. ایران جزو نخستین کشورهایی بود که در سازمان هایی از قبیل کنوانسیون تنوع زیستی، کنوانسیون منع تجارت گونه ها، کنوانسیون تالاب ها (رامسر) و کنوانسیون میراث جهانی به عضویت در آمد (جدول شماره ۲). از افتخارات به دست آمده این که سازمان حفاظت محیط زیست در سال ۱۹۷۲ میزبان کشورهای زیادی در خصوص تأسیس اولیه کنوانسیون تالاب ها (رامسر) در شهر رامسر بوده و گامهای اولیه تأسیس این کنوانسیون را برداشته است.

بحث و پیشنهادها

یکی از صحنه‌های دنیای امروز وجود تقریباً ۴۰۰ سازمان عمومی بین‌المللی و ۵۰۰۰ سازمان خصوصی بین‌المللی است (Bennett, 1991). سازمان های بین‌المللی معمولاً دارای اهداف (IUCN, 1997)، اساسنامه (سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۷۷) و بخصوص کنوانسیون ها دارای متن تعهدنامه نسبتاً کاملی اند (خالقی‌زاده، ۱۳۷۸). به همین دلیل نسبت به سایر سازمان ها دارای ضمانت اجرایی بیشتری هستند. همچنین سازمان های بین‌المللی به تعیین راهبردها، معیارها و برنامه‌ها، برگزاری کنفرانس ها (Birdlife International, 1997, Ramsar Convention, 1998) و

تهیه) با تاسیس رشته یا گرایش حیات وحش در دانشگاههای ایران، همسو با مطالعات و پژوهش های بین المللی، گام های مؤثری در زمینه پشتیبانی علمی حفاظت و مدیریت بهینه گونه ها و اکوسیستم های با ارزش حیات وحش ایران برداشته شود. اگرچه در سالهای اخیر افزایش کمی و کیفی انجمنهای غیردولتی در ایران چشمگیر بوده است، ضروری است در سازمان های

بین المللی حیات وحش، به صورت فعال تری ایفای نقش نمایند. با توجه به عضویت ایران در ۱۲ سازمان بین المللی (جدول شماره ۲)، برای تکمیل نتایج این بررسی به نظر می رسد، می باید جزئیات دقیق در مورد وضعیت سازمانی، ساختار اداری، سیستم مدیریتی، وضعیت تأمین و پرداخت هزینه ها و نسبت هزینه های پرداختی به ایران روشن گردد.

جدول شماره (۲): وضعیت ایران در سازمان های عضو

ردیف	نام سازمان	تاریخ تشکیل	محل دفتر	تاریخ عضویت ایران	دولتی یا غیردولتی	سازمان مسنول	گونه ها یا جایگاههای ایران
۱	کنوانسیون تنوع زیستی	۱۹۹۲	کاتلده موترال	۱۹۹۶	دولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	همه گونه ها
۲	کنوانسیون گونه های مهاجر	۱۹۸۳	آلمان، بن	—	دولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	حدود ۱۰۰ گونه
۳	کنوانسیون منع تجارت گونه ها	۱۹۷۳	سوئیس، Chatelaine	۱۹۷۶	دولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	حدود ۸۰ گونه
۴	کنوانسیون تالاب ها (رامسر)	۱۹۷۱	سوئیس، گند	۱۹۷۵	دولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	۱۹ تالاب بین المللی
۵	کنوانسیون میراث جهانی	۱۹۷۲		۱۹۷۵	دولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	۳ جایگاه فرهنگی و بدون جایگاه حیات وحش
۶	سازمان یونسکو		فرانسه، پاریس		دولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	
۷	برنامه محیط زیست ملل متحد	۱۹۷۲	کتیا، نایروبی		دولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	
۸	سازمان بین المللی پرندگان	۱۹۲۲	انگلستان، کمبریج	۱۹۷۶	غیردولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	پرندگان ایران
۹	سازمان بین المللی تالاب ها	۱۹۲۵	هلند، واگنینگن	۱۹۶۸	غیردولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	تالابهای ایران
۱۰	برنامه انسان و کره مسکون	۱۹۶۸	فرانسه، پاریس	۱۹۶۸	دولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	۹ ذخیره گاه
۱۱	اتحادیه جهانی حفاظت	۱۹۴۸	سوئیس، گند	۱۹۷۴	غیردولتی	سازمان حفاظت محیط زیست	
۱۲	شورای بین المللی موزها	۱۹۴۶	فرانسه، پاریس		غیردولتی	کمیته ملی ایکوم در ایران	موزه دلرآباد و موزه سازمان محیط زیست

تشکر و قدردانی

با تشکر از کلیه سازمان های بین المللی که به مکاتبات، پاسخ مناسب دادماند، از جنابان آقای دکتر فاضل و مهندس ادهمی، رئیس و معاون موزه سازمان حفاظت محیط زیست، دکتر اربابی، رئیس بخش جانورشناسی مؤسسه تحقیقات آفات و بیماری های گیاهی، مسئولان کتابخانه کمیسیون ملی یونسکو در ایران، سازمان حفاظت محیط زیست و مسئولان کتابخانه و کامپیوتر دانشکده منابع طبیعی نور (دانشگاه تربیت مدرس) که در تکمیل این بررسی ما را یاری رسانند، عمیقاً قدردانی می گردد.

منابع مورد استفاده

بخشی، علی. ۱۳۷۴. فرهنگ علوم سیاسی. مرکز اطلاعات و مدارک علمی.
 بهروزی راد، بهروز. ۱۳۷۷. جزوه درسی تالاب ها و پرندگان مهاجر. دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تربیت مدرس.
 خالقی زاده، ابوالقاسم. ۱۳۷۸. سازمانهای بین المللی حفاظت از حیات وحش

IUCN. 1997. Brochure of IUCN mission, objectives and activities.

IUCN. 1998. World Conservation Bookstore. IUCN Publications Services Unit, 96pp.

Ramsar Convention Bureau. 1998. Ramsar Information Paper No. 5,8,14.

Rose, P. M. 1995. Western Palearctic and South-West Asia Waterfowl Census 1994. IWRB publication 35, 119pp.

UNEP. 1992. Convention on Biological Diversity, June 1992. Environmental Law and Institutions Programme Activity Centre. 52pp.

WCMC. 1997. About the World Conservation Monitoring Centre (WCMC) Annual Report. WCMC.

Wetlands International. 1998. Brochure of Wetlands: A Source of Life. (1995). *The Environment Encyclopedia and Directory*. International Environmental Organizations.

و وضعیت آنها در ایران. سمینار کارشناسی ارشد، دانشکده منابع طبیعی نور، دانشگاه تربیت مدرس.

دفتر حقوقی و امور مجلس سازمان حفاظت محیط زیست. ۱۳۷۶. مجموعه قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست. سازمان حفاظت محیط زیست.

سازمان حفاظت محیط زیست. ۱۳۷۷. اساسنامه شورای بین المللی موزه ها. موزه تاریخ طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست.

کاشی، غلامرضا. ۱۳۷۶. IUCN چگونه سازمانی است؟ مجله شکار و طبیعت، شماره ۴۷.

مجنونیان، هنریک. ۱۳۷۶. ذخیره گاه های زیست کره. فصلنامه طبیعت و منابع سال دوم، شماره ۷.

مجنونیان، هنریک. ۱۳۷۸. راهبردها و معاهدات جهانی حفاظت از طبیعت و منابع زنده (دو جلدی). سازمان حفاظت محیط زیست.

منصوری، جمشید. ۱۳۶۱. تحلیل بر شمارش زمستانه پرندگان مهاجر و آبزی. مجله محیط شناسی، شماره ۱۲.

وزارت امور خارجه. ۱۳۶۲. آشنایی با سازمان های بین المللی (۱). واحد انتشارات وزارت امور خارجه. دی ماه.

وزارت امور خارجه. ۱۳۶۲. آشنایی با سازمان های بین المللی مستقل (۳). واحد انتشارات وزارت امور خارجه. بهمن ماه.

Bennett, R. 1991. International Organizations, principles and issues. Prentice-Hall International, Inc. 470pp.

Birdlife International. 1997. Brochure of Birdlife International.

CMS. 1998. Introduction to (CMS). CMS.

ICOM. 1999. Brochure of ICOM. ICOM.